

DOI 10.31558/2519-2949.2023.4.3

УДК 321:323.2:327.5

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9730-8527>*Гедікова Н. П. Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

У статті досліджується трансформація політичної системи України з моменту проголошення її незалежності. Основний акцент робиться на періоді починаючи з Революції Гідності і по сьогоднішній день. Встановлено, що трансформація політичної системи України була обумовлена впливом як внутрішньосистемних, так і позасистемних факторів. Один з основних позасистемних факторів і глобальних викликів сучасності є демократизація. Зазначено, що трансформації, як правило, починались з масового невдоволення існуючими порядками. Наголошено на тому, що як і усі революції, так і ті, що відбувались в Україні в сучасний період її незалежності, здійснювались завдяки надії досягти тих чи інших великих результатів. Між тим, саме Революція Гідності посприяла масовому пробудженню і внесла новий елемент в процес трансформації політичної системи, а саме: рушійною силою змін став український народ у своїй більшості, суспільство почало визначати долю України, а влада прислухатися і підкорятися цілям, які ставить народ. Особливу увагу приділено стану комунікативної підсистеми, яка розглядається в якості способу взаємодії між суб'єктами політики, способу їх участі в політичному житті в країні, залучення до прийняття та здійснення політичних рішень і практичних дій. Відзначено, що нові позитивні якості глобалізму набули і негативних витрат. Сучасні глобальні трансформаційні процеси, формування нового світопорядку обумовили створення у ньому нової геополітичної ситуації, характерною ознакою якої стала боротьба за геополітичні інтереси, а це обумовило появу нових геополітичних викликів, які стали перешкодою для України на шляху трансформації політичної системи. Одним із найбільших з них стала гібридна російсько-українська війна. Підсумовано, що поряд з визначеними негативними викликами сучасності особливу увагу треба звернути на те, що для стійкості і ефективності трансформації політичної системи головною загрозою становлять чинники внутрішнього походження.

Ключові слова: : політична система, Україна, трансформація, виклики, влада, глобалізація, геополітика.

Постановка проблеми. Після проголошення незалежності у 1991 році Україна обрала шлях побудови демократичної політичної системи, який виявився складним і, часом, драматичним, став непростим випробуванням для українського народу. З цього моменту було розпочато низьку реформ, серед яких пріоритет віддавався створенню стійких і прозорих правил організації системи влади, взаємовідносин державних інституцій і суб'єктів політики. Зіткнувшись з серйозними перешкодами у процесі трансформації політичної системи на шляху інтеграції у світове європейське співтовариство та в євроатлантичний безпековий простір України все ж таки вдалося провести реформу державного управління, сформувати сучасні управлінські інститути, стабілізувати політичну ситуацію в країні завдяки переходу до суспільно-політичного со-правління. Україна стає активним учасником в глобалізаційних і геополітичних процесах. Цілком очевидним є той факт, що від подальших тенденцій трансформації політичної системи України залежить ефективність української державності.

Масштабні модернізаційні процеси на рубежі двох останніх століть визначили нові орієнтири цивілізаційного розвитку і змінили геополітичну ситуацію у світі. Ці процеси стали основним джерелом соціальної і політичної трансформації багатьох країн. Разом з тим, беручи до уваги позитивні тенденції у цьому процесі обумовлені сучасними глобалізаційними і геополітичними викликами, треба визнати і той факт, що у своїх негативних проявах ці виклики унеможливають забезпечення динамічної рівноваги і ефективності політичної системи. Дані тенденції не могли

не позначитися на політичних процесах у нашій країні. Саме цим і зумовлена актуальність запропонованого дослідження.

Метою статті є висвітлення сучасного процесу політичної трансформації України в умовах глобалізаційних та геополітичних викликів, оцінити динаміку та визначити перспективи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема трансформації політичної системи України вже тривалий час знаходиться у центрі уваги багатьох вітчизняних вчених. Окремі питання даної проблеми знайшли своє відображення в наукових дослідженнях Т. Бевз, Є. Головахи, В. Горбатенко, Т. Заславської, М. Ніколаєвої, Н. Паніної, В. Пашенко, В. Смолянюка, В. Теремко, М. Шульги та ін.

На особливу увагу заслуговують монографічні дослідження. Серед сучасних ґрунтовних праць, присвячених політичній системі України можна вважати монографію «Політична система України: конституційна модель та політичні практики», укладену колективом українських вчених (Г. Зеленько, О. Рафальський, О. Майборода, В. Перевезій, О. Кондратенко, Т. Бевз, М. Кармазіна, Т. Ляшенко, С. Брехаря, О. Дмитренко, В. Ковалевський, Ю. Ніколаєць, М. Кияк, Ю. Шайгородський, Н. Кононенко) [1]. В межах даної праці з точки зору поєднання формального та реального конституціоналізму проведено дослідження інституційної, нормативно-правової та інформативно-комунікативної підсистем політичної системи України, а також розглянуто неполітичні інститути, які безпосередньо впливають на характер політичної системи та політичні практики. У колективній монографії «Політичні трансформації сучасного суспільства» за науковою редакцією Т. Шаравари [2] висвітлено актуальні проблеми, суспільно-політичні зрушення на глобальному та локальному рівнях, проаналізовано соціально-економічні, культурні, освітні трансформаційні процеси й модернізацію політичної системи. У монографії «Трансформація політичних інститутів України: проблеми теорії і практики» авторський колектив під керівництвом М. Михальченко [3] досліджує теоретичні й практичні аспекти трансформації політичних інститутів сучасної України, взаємодію політичних інститутів та інститутів громадянського суспільства на сучасному етапі демократичного розвитку, аналізує вплив на трансформацію політичних інститутів виборчих процесів, мас-медіа та інших чинників суспільно-політичних змін.

Значний внесок у дослідження трансформації та якості політичної системи в Україні зробили науковці і дослідники Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, Національного інституту стратегічних досліджень, *Закарпатського інституту політичних досліджень*, такі аналітичні центри, як організація BRAND UKRAINE, Фонд Карнегі за міжнародний мир, Стокгольмський інститут дослідження проблем миру та інші.

Виклад основного матеріалу та результати дослідження. Оскільки в даний час перелік праць по проблемам трансформації налічує значну кількість, а визначень цієї категорії так само складає не малу кількість, тому спробуємо надати деякі узагальнюючі тези. Спираючись на уявлення більшості науковців про трансформацію як процес, зазначимо, по-перше, він характеризує деяку нову якість; по-друге, він має певну міру свого розвитку; по-третє, як і будь-який соціальний процес він має протиріччя і є нелінійним; по-четверте, він протікає на рівні соціально-політичних, політико-правових і соціально-економічних відносин.

Процес трансформації політичних систем відбувається через вплив як внутрішньосистемних, так і позасистемних факторів. Внутрішньосистемні фактори, які обумовили і визначили вектор трансформації політичної системи України у період радянської демократії (починаючи з середини 1980-х по початок 1990-х років) є достатньо висвітленими у вітчизняних наукових дослідженнях, включаючи і праці автора цієї статті. Крім того, вагомим зумовлюючим чинником процесу переходу України до нової фази цивілізаційного розвитку став один з основних позасистемних фактів і глобальних викликів сучасності – демократизація. У своїй сукупності зазначені фактори обумовили трансформацію політичної системи України на основі базових положень ліберально-демократичної моделі.

Як відомо, трансформації, як правило, починались з масового невдоволення існуючими порядками. Так, «у кризових ситуаціях, коли українців намагалися відтягти назад усупереч природному поступу їхньої історії, люди виходили на центральні площі та змушували владу дослухатися до себе. Так було в 1990, 2004 та 2013–2014 рр. У цьому – суть та історичне значення українських Майданів» [4, с. 86].

Важливо зазначити наступне: якщо починаючи з другої половини 1980-х політичні трансформації перш за все були ініційовані політичними елітами, то починаючи вже з 2004 року вони вже почали визначатись більшістю українського народу. Станом на цей час було помітно, що українське суспільство вже переросло владу. Сподівання народу країни вели його до революції.

Переломним моментом і новим етапом трансформації політичної системи «стали президентські вибори 2004 року. Провладні олігархічні структури прагнули організувати спадкоємність, щоб закріпитися там навечно. Активна більшість українців вимагала змін у проєвропейському напрямку. У прямому герці зіштовхнулися адміністративно-командна система та громадянське суспільство. І останнє, як і в середині 90-х, виявилось достатньо сильним, щоб не допустити авторитарної диктатури, але не достатньо спроможним, щоб розпоряджатися владою. Однак перемога Віктора Ющенка була величезним кроком у напрямку незалежності, демократії та власне становлення самої державності України» [5].

Як і усі революції, так і Революція на граніті і Помаранчева революція, а згодом і Революція Гідності відбувалися завдяки надії досягти тих чи інших великих результатів. Між тим, саме остання з них посприяла масовому пробудженню і боротьбі за волю, суверену і незалежну державу, демократичну модель розвитку і подальший процес європейської інтеграції, збереження власної культури, традицій та національної ідентичності.

Революція на граніті змінила політичний режим, пріоритети і вектор розвитку України, при цьому старий порядок ще мав певну силу. Для того, щоб зломити цю силу, потрібна була нова революція. Події Помаранчевої революції зміцнили у свідомості громадян ідею про те, що вони можуть вплинути на процес прийняття політичних рішень і змінити вектор суспільно-політичного розвитку країни, ґрунтуючись на волевиявленні більшості. Але політична активність мала лише тимчасовий характер. Події останніх років, що мали місце в Україні, починаючи з 2014 року, показали, що громадяни стали більш мобільними, політично активними і здатними самостійно відстояти свої права і свободи. Отже, причини і наслідки Революції Гідності внесли новий елемент в процес трансформації політичної системи, а саме: рушійною силою змін став український народ у своїй більшості, суспільство почало визначати долю України, а влада прислухатися і підкорятися цілям, які ставить народ. Майдан активізував громадянську активність людей. Так, одразу після Революції у 2014–2015 роках громадянське суспільство мало найбільший рівень впливу на владу, який дещо зменшився протягом наступних років, але лишається суттєвим. Отже, слід констатувати, що здійснився розвиток і зміцнення громадянського суспільства. Воно поступово стає домінуючим фактором суспільного прогресу. На рівні громадянського суспільства представниками інтересів громадян виступають створені ними демократичні інститути (громадські організації і об'єднання, всілякі союзи, асоціації, профспілки тощо), які в результаті своєї діяльності забезпечують легітимність демократичного процесу. Основними видами діяльності значної їх частини є контроль за діяльністю влади, протидія корупції, захист громадянських прав та свобод, соціально вразливих груп, а також захист природного середовища. Данні тенденції є підтвердження факту розвитку та зміцнення громадянського суспільства.

Саме після історичних подій 2013-2014 рр. Україна розпочала широкомасштабні реформи в усіх сферах суспільного життя. Найбільш послідовно і успішно, хоча і з певними труднощами, була проведена реформа децентралізації та місцевого самоврядування. Особливості цих реформ вивчала низка дослідників, зокрема, і автор цієї статті у своїх працях «Децентралізація та реформування місцевого самоврядування в сучасній Україні на основі досвіду Польщі» [6], «Current Local Government Institute reforming: Polish and Ukrainian cases» [7] та ін.

Ефективність органів державної влади та місцевого самоврядування на пряму залежить від стану комунікативної підсистеми, яка розглядається в якості способу взаємодії між суб'єктами політики, способу їх участі в політичному житті в країні, залучення до прийняття та здійснення політичних рішень і практичних дій.

Сучасні соціально-економічні, політико-правові, соціокультурні зміни у світі і, зокрема, в Україні, пов'язані з процесом глобалізації і сучасною інформаційно-комунікативною революцією, яка «є передумовою для еволюційного переходу до наступної стадії розвитку людства, технологічною основою якої є індустрія створення, обробки і передачі інформації» [8, с. 101].

Завдяки розвитку інформаційно-комунікаційних технологій відбуваються глибокі перетворення в усіх життєво важливих галузях держави і суспільства.

Ми є свідками того, що практичне використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у політичній сфері сприяє демократизації держави і суспільства, зміні політичної, правової та соціальної свідомості, ціннісних установок та пріоритетів і, як наслідок зміні форми поведінки, відносин між політичними інститутами, суспільством й індивідами. Через це актуальною є позиція Ю. Габермаса, який вважає, що «сучасна модель взаємин держави і громадян має вибудовуватися не за традиційним принципом суб'єкт-об'єктних відносин (керуючі-керовані), а на механізмах

«комунікативної поведінки», тобто суб'єкт-суб'єктних відносинах, на принципах визначення рівноправності як людини державної, так і людини «приватної», що передбачає як головну демократичну процедуру «діалогову комунікацію» державної влади і «вільної громадськості» [9, с. 5].

У зв'язку із цим, можемо зазначити, що в умовах сучасної трансформації політичної системи «політична функція інформаційно-комунікаційних технологій полягає в забезпеченні постійного суспільно-політичного диспуту, що передбачає можливість електронного і зворотного зв'язку в реальному часі між владою і громадянами, що сприяє подальшій демократизації і гуманізації громадського життя» [10, с. 71].

У цьому аспекті одним з основних механізмів практичного втілення політичної функції інформаційно-комунікаційних інновацій та вагомим чинником забезпечення успішності реформування та підвищення конкурентоспроможності країни на міжнародній арені стало впровадження електронно урядування. Наразі система електронного урядування в Україні, яка ґрунтується на базі широкого використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій за своїми можливостями і ефективністю підтягується до рівня світових темпів розвитку електронного урядування.

Як у межах державних кордонів України, так і у світі в цілому в питанні впровадження у сферу політики інформаційно-комунікаційних інновацій на особливу увагу заслуговує електронна демократія (е-демократія), як один із пріоритетних напрямків вітчизняної державної політики в питанні трансформації політичної системи. Сфера розвитку електронної демократії запроваджена й діє на основі міжнародних правових джерел і вітчизняних нормативно-правових актів. Зокрема, у Концепції розвитку електронної демократії в Україні зазначається, що «електронна демократія – форма суспільних відносин, за якої громадяни та організації залучаються до державотворення та державного управління, а також до місцевого самоврядування шляхом широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій в демократичних процесах, що дає змогу: посилити участь, ініціативність та залучення громадян на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівні до публічного життя; поліпшити прозорість процесу прийняття рішень, а також підзвітність демократичних інститутів; поліпшити зворотну реакцію суб'єктів владних повноважень на звернення громадян; сприяти публічним дискусіям та привертати увагу громадян до процесу прийняття рішень» [11]. Таким чином, запроваджена в Україні електронна демократія, яка заснована на використанні мережевих комп'ютерних технологій, сприяє реалізації принципів народовладдя та надає громадянам країни усе більш широкі можливості, а також сприяє забезпеченню доступності до демократичного процесу.

Свого роду стала пророкою точка зору українського дослідника Є. Цимбаленко, який у своїй статті «Науково-теоретичні передумови переходу до суспільства знань» (2012) небезпідставно констатує, що «суспільство Знань, яке ймовірно прийде на зміну Інформаційному Суспільству, розвивається вже сьогодні в деяких галузях соціального буття. Пріоритетними в цьому сенсі є розвиток інновацій в освіті, стимулювання свободи висловлювань думок і поглядів як на особистому рівні, так і з залученням мас-медіа, систематизація та накопичення знань у традиційних бібліотеках, а також їх адаптація до цифрових форм збереження культурної спадщини людства [12, с. 38].

Українська держава надає особливого значення розвитку і практичному використанню новітніх інформаційно-комунікаційних технологій ґрунтуючись на тому, що наукові знаннями й інформаційні досягнення зумовлені творчою діяльністю людей і, які є основою формування інтелектуального капіталу, стають визначальним фактором в питанні прогресу в економіці і добробуту суспільства, процесу саморозвитку і самовдосконалення людини, її творчої активності, самоствердження і самореалізації.

Поряд із цим, технології, інформація і знання розглядаються в якості головних ресурсів і основних передумов для успішного здійснення намічених цілей і поставлених завдань у напрямку подальшої трансформації політичної системи, а саме досягнення якісно нового стану інституціональної структури системи.

Разом з тим, необхідно відзначити, що нові позитивні якості глобалізму набули і негативних витрат.

Виходячи з вище викладеного зазначимо, що інформаційно-комунікаційні інновації, з одного боку, є механізмом стійкого розвитку, загальноцивілізаційного прогресу, з іншого, – є фактором посилення нестійкості як світового розвитку, так і окремо взятої країни та при їх використанні мають ймовірність створювати певні загрози. У цьому контексті цілком слушною є думка В. Даніл'яна, який констатує, що «за наявності системи ефективного керування свідомістю і політичною поведінкою громадян за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій демократичні інститути можуть

перетворитися на авторитарні чи неототалітарні структури влади. Таким чином, немає гарантій того, що функції, властиві системі електронних комунікацій, які стають усе популярнішими в середовищі політичної й економічної еліти, не використовуватимуться державними органами у своїх інтересах» [10, с. 72]. Прояви таких тенденцій в сучасній історії державотворення України набули особливого звучання з моменту обрання у 2010 році на пост Президента країни В. Януковича. І, ми можемо не безпідставно стверджувати, що створена ним та його найближчим оточенням система управління державою з авторитарно-олігархічним політичним режимом підвели країну до Революції Гідності і пов'язаними з нею подальшим подіям. Ці події стали свого роду чинником перезавантаження політичної системи і загалом усіх сфер життєдіяльності країни і суспільства.

Разом з тим, використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій можуть створювати загрози для держави, суспільства і індивіда як в середині країни, так і ззовні, за її межами.

Сучасні глобальні трансформаційні процеси, формування нового світопорядку обумовили створення у ньому нової геополітичної ситуації, характерною ознакою якої стала боротьба за геополітичні інтереси, а це обумовило появу нових геополітичних викликів. Серед вагомих чинників (факторів) варто відзначити: імперські амбіції певних країн (Японія, Китай, Російська Федерація та ін.); формування конгломерату авторитарно-тоталітарних режимів; конфліктні ситуації, в основі яких лежать несумісні інтереси й прагнення, розбіжності в системі цінностей, цілей; порушення балансу у певній сфері або її підвиді; загострення міжетнічних, міжконфесійних, міжнародних та міждержавних відносин; несанкціоноване розповсюдження технологій масового ураження, зокрема, пандемія Covid-19; тероризм; транснаціональна злочинність і корупція; військові конфлікти і як наслідок глобальні міграційні процеси, економічна, політична, соціальна, екологічна криза, тощо.

Ці сучасні геополітичні виклики постали перед Україною. Одним із найбільших з них стала гібридна російсько-українська війна.

У цьому контексті заслуговує на увагу думка вітчизняного науковця В. Яремчука, який справедливо зазначає, що «українські землі здавна були метою експансії з боку багатьох держав. Одним з найуспішніших суб'єктів цього процесу став північний сусід – Московське князівство, яке ще у ранньому середньовіччі інкорпоровало частину Чернігівщини. Згодом подібна доля спіткала Лівобережжя України. У 1793–1795 рр. внаслідок другого і третього поділу Польщі у межах Російської імперії опинився основний ареал українства – Наддніпрянська Україна, що охоплювала близько 85 % української етнічної території та 80 % спільноти» [13, с. 55]. А наразі, «як і на початку XVIII та XX ст., наші східні сусіди силкуються зреалізувати свій черговий імперський проєкт, намагаючись позбавити українців волі, добробуту та майбутнього. Але нині йдеться не лише про захоплення території, а й про заперечення самого права українців на існування, на свободу бути собою .... справжньою метою агресора є знищення Української держави та поневолення українців» [4, с. 4–7].

Також треба зауважити, що не тільки Російська Федерація має амбітні плани на захоплення значної частини українських територій, а й інші прикордонні держави, зокрема, Угорщина.

Зазначені геополітичні виклики стали перешкодою для України на шляху трансформації політичної системи. Цілком очевидно, що вирішення цих проблем є нагальним для подальшого успішного розвитку вільної, суверенної, незалежної, унітарної, демократичної держави. І в першу чергу, вирішення цих проблем повинно починатися з нас самих. Україні необхідно здійснити дуже багато практичних дій, для того щоб встановити мир, відновити суверенітет і свою територіальну цілісність у межах її міжнародно визнаного державного кордону, посилити свою світову роль на міжнародній арені і забезпечити власну національну безпеку [14]. Об'єктивно оцінюючі явно виражені негативні глобальні і геополітичні виклики, особливу увагу треба звернути на те, що для стійкості і ефективності трансформації політичної системи головну загрозу становлять чинники внутрішнього походження, які значною мірою обумовлені непрофесіоналізмом, зрадництвом, невизначеністю органів і представників державної влади в здійсненні конструктивних дій в середині держави, на регіональній і міжнародній арені, а також неадекватною реакцією на нові світові реалії.

З метою оцінки діяльності *державних, політичних та соціальних інститутів, дій влади* вважаємо за доцільне звернутися до визначення рівня довіри до них громадян України. Так, згідно з результатами загальнонаціонального опитування населення України, проведеного соціологічною службою Центру Разумкова напередодні президентських і парламентських виборів в Україні 2019 року (з 21 по 26 березня 2019 року), а також напередодні (у грудні 2021 р.) та після повномасштабного вторгнення країни-агресора на територію України (з 5 по 11 липня 2023 р.),

у якому взяли участь респонденти лише на тих територіях, що контролюються урядом України та на яких не ведуться бойові дії, найчастіше громадяни України висловлюють довіру волонтерським організаціям (2019 р. їм довіряють 68% опитаних; 2021 р. – 63,6%; 2023р. – 83%), Церкві (2019 р. – 61%; 2021 р. – 63,5%; 2023 р. – 58%), Збройним Силам України (2019 р. – 61%; 2021 р. – 68,2%; 2023 р. – їм довіряють 93% опитаних), Державній службі з надзвичайних ситуацій (2019 р. – 57%; 2021 р. – 61,4%; 2023 р. – 81%), добровольчим батальйонам (2019 р. – 56%; 2021 р. – 53,5%; 2023 р. – 87%) [12; 13]. До інституцій, яким довіра висловлюється частіше, ніж недовіра, відносяться також Державна прикордонна служба (2019 р. – їй довіряють 52% опитаних, не довіряють – 33%; 2021 р. – 55%, не довіряють – 34,3%; 2023 р. – 78%, не довіряють – 16,4%), Національна гвардія України (2019 р. – відповідно 49% і 35%; 2021 р. – 53,6% і 36%; 2023 р. – 81% і 13,8%), ЗМІ України (2019 р. – відповідно 47% і 41%; 2021 р. – 45,4% і 45,8%; 2023 р. – 56% і 36%), громадські організації (2019 р. – відповідно 46% і 39%; 2021 р. – 47% і 37,4%; 2023 р. – 60,4% і 25,8%) [15; 16].

Отже, в питанні довіри до зазначених інституцій, представлених в динаміці, спостерігається значне зростання її показників після початку повномасштабної агресії Росії проти України.

Недовіра найчастіше висловлюється Верховній Раді України (2019 р. – 82% їй не довіряють; 2021 р. – 75,1% 2023 р. – 56,3%), державному апарату (чиновникам) (2019 р. – 81%; 2021 р. – 75,5%; 2023 р. – 67,4%), політичним партіям (2019 р. – 76%; 2021 р. – 71,1%; 2023 р. – 68,2%), судовій системі (2019 р. – 75%; 2021 р. – 74,2%; 2023 р. – 69,7%), Уряду України (2019 р. – 74%; 2021 р. – 72%; 2023 р. – 52,2%), комерційним банкам (2019 р. – 72%; 2021 р. – 70,7%; 2023 р. – 54,1%), Прокуратурі України (2019 р. – 71%; 2021 р. – 71,1%; 2023 р. – 60,3%), Президенту України (2019 р. – 69%; 2021 р. – 57,6%), Національному антикорупційному бюро України (НАБУ) (2019 р. – 68%; 2021 р. – 69,6%; 2023 р. – 54,5%), Національному агентству з питань запобігання корупції (НАЗК) (2019 р. – 68%; 2021 р. – 69,6%; 2023 р. – 55,2%), Національному банку України (2019 р. – 63%; 2021 р. – 60,1%). І лише у 2023 році значно зросла довіра до Президента України (79,9%) і Національного банку України (48,4%) в порівнянні з попередніми періодами [15; 16].

Спираючись на статистичні дані, можемо констатувати, високий рівень недовіри громадян України до інститутів публічної влади, органів судової і правоохоронної системи та правопорядку обумовлено тим, що після Революції гідності люди були сповнені очікувань позитивних змін, але протягом усіх цих років починаючи з часу її здійснення у них так і не виправдалися сподівання щодо розбудови в Україні держави нового типу.

Висновки. Отже можемо констатувати, що тенденції трансформація політичної системи безпосередньо залежить від глобальних та геополітичних викликів, які постають перед суспільством і державою.

Україна нині адаптується до нових геополітичних умов і чітко визнає свої геополітичні пріоритети, які виводяться з базових цінностей і, які визнаються більшістю українського суспільства, таких як невичерпне бажання волі і боротьба за свободу, права, незалежність і суверенітет; європейська ідентичність; демократизація в контексті європейської інтеграції.

Україна має значну кількість ресурсів, щоб після перемоги у гібридній війні зробити реальністю омріяну всіма українцями трансформацію політичної системи. Вагомим чинником цього процесу є віра, без якої і без реальних виважених дій неможливо втілити жодної ідеї в життя. Актуальною у цьому контексті видається думка українського полеміста І. Вишенського: «Наша істинна віра є та, яку брами пекельні не перемогли й перемогти не можуть. Наша істина віра є та, яку блиск світу цього звабити не може. Наша істина віра є та, яку страх бід і розмаїтих страждань та смертей устрашити не може» [17, с. 33]. Історичні події сучасного періоду державотворення Української держави підвели український народ до переосмислення всієї глибини даного судження і усвідомлення, що саме ця константа є підвалиною етнічного самозбереження, національного духу і єдності українського суспільства.

Бібліографічний список:

1. Політична система України: конституційна модель та політичні практики : монографія / кол. авт.: Зеленько Г. І. (кер., наук. ред.) та ін. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2023. 536 с.
2. Політичні трансформації сучасного суспільства: колективна монографія / за наук. редакцією Т. Шаравари. Київ : Видавництво Ліра-К, 2021. 216 с.
3. Трансформація політичних інститутів України: проблеми теорії і практики / Авт. колектив: М. І. Михальченко (керівник) та ін. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2016. 440 с.
4. Аналітична доповідь до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України». Київ, 2022. 135 с.

URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/poslannya-prezydenta-ukrayiny/analychna-dopovid-do-shchorichnoho-poslannya-1> (дата звернення: 24.10.2023).

5. Пашенко В. Політичні трансформації Закарпаття. Ч. 9. URL: <https://zakarpattia.net.ua/Blogs/204024-Politychni-transformatsii-Zakarpattia.-Ch.-9> (дата звернення: 30.10.2023).

6. Гедікова Н. П. Децентралізація та реформування місцевого самоврядування в сучасній Україні на основі досвіду Польщі. *Політикус*. 2020. № 3. С. 13–18.

7. Hedikova N., Muzychenko G. Current Local Government Institute reforming: Polish and Ukrainian cases. *European journal of transformation studies*, 2021. Vol. 9, №. 1. P. 87–100. URL: https://www.journal-transformation.org/docs/issues/EJTS_2021_Vol_9_No_1/EJTS_2021_Vol_9_No_1.pdf (дата звернення: 24.10.2023).

8. Білан Н. І. Інформаційне суспільство в сучасному науковому просторі. *Інформаційне суспільство : науковий журнал*. Київ, 2014. Вип. 20. С. 100–104.

9. Габермас Ю. Залучення іншого: Студії з політичної теорії. Львів : Астролябія, 2006. 416 с.

10. Даніліян В. О. Інформаційне суспільство та перспективи його розвитку в Україні (соціально-філософський аналіз) : Монографія. Харків : Право, 2008. 184 с.

11. Концепція розвитку електронної демократії в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 р. № 797-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80/print> (дата звернення: 24.10.2023).

12. Цимбаленко Є. С. Науково-теоретичні передумови переходу до суспільства знань. *Інформаційне суспільство : науковий журнал*. Київ, 2012. Вип. 15. С. 38–41.

13. Суспільно-політичні трансформації в Україні: від задумів до реалій / В. Ф. Солдатенко (кер.) та ін.; НАН України; Ін-т політ. і етнонац. досліджень. Київ : Парламентське вид-во, 2009. 536 с.

14. Гедікова Н. П. Національні інтереси та безпека України в сучасних умовах трансформації світового порядку: політико-правові аспекти. *Державно-правові засади формування безпекового середовища в Україні в умовах сучасних викликів* : II Всеукр. наук. конф. (Одеса, 15 грудня 2023 р.). Одеса : Одеський державний університет внутрішніх справ, 2023.

15. Рівень довіри до суспільних інститутів та електоральні орієнтації громадян України.

URL: <http://razumkov.org.ua/napriamky/sot-siologichni-doslidzhennia/riven-doviry-do-suspilnykh-institutiv-ta-elektoralni-oriantatsii-gromadian-ukrainy-2> (дата звернення: 24.10.2023).

16. Оцінка громадянами ситуації в країні, довіра до соціальних інститутів, політиків, посадовців та громадських діячів, ставлення до окремих ініціатив органів влади (липень 2023 р.).

URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-dovira-do-sotsialnykh-institutiv-politykiv-posadovtsiv-ta-gromadskykh-diiachiv-stavlennia-do-okremykh-initsiatyv-organiv-vlady-lypen-2023r> (дата звернення: 24.10.2023).

17. Вишенський І. Твори. Київ : Вид-во художньої літератури «Дніпро», 1986. 247 с.

References:

1. Politychna systema Ukrainy: konstytucijna model ta politychni praktyky: monografiya / kol. avt.: Zelenko G. I. (ker., nauk. red.) ta in. Kyiv: IPIEnD im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy, 2023. 536 s.

2. Politychni transformaciyi suchasного suspil'stva: kolektyvna monografiya / za nauk. redakciyeyu T. Sharavary. Kyiv: Vydavnyctvo Lira-K, 2021. 216 s.

3. Transformaciya politychnykh institutiv Ukrainy: problemy teorii i praktyky / Avt. kolektyv: M. I. Myhalchenko (kerivnyk) ta in. Kyiv: IPIEnD im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy, 2016. 440 s.

4. Analychna dopovid do shchorichnoho Poslannja Prezidenta Ukrainy do Verkhovnoji Rady Ukrainy «Pro vnutrishnje ta zovnishnje stanovyshe Ukrainy». Kyjiv, 2022. 135 s. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/poslannya-prezydenta-ukrayiny/analychna-dopovid-do-shchorichnoho-poslannya-1> (data zvernennja: 24.10.2023).

5. Pashhenko V. Politychni transformaciji Zakarpattja. Ch. 9. URL: <https://zakarpattia.net.ua/Blogs/204024-Politychni-transformatsii-Zakarpattia.-Ch.-9> (data zvernennja: 30.10.2023).

6. Ghedikova N. P. Decentralizacija ta reformuvannja miscevogho samovrjaduvannja v suchasnij Ukraini na osnovi dosvidu Poljszhi. *Politykus*. 2020. № 3. S. 13–18.

7. Hedikova N., Muzychenko G. Current Local Government Institute reforming: Polish and Ukrainian cases. *European journal of transformation studies*, 2021. Vol. 9, №. 1. P. 87–100.

URL: https://www.journal-transformation.org/docs/issues/EJTS_2021_Vol_9_No_1/EJTS_2021_Vol_9_No_1.pdf (data zvernennja: 24.10.2023).

8. Bilan N. I. Informacijne suspil'stvo v suchasnomu naukovomu prostori. *Informacijne suspil'stvo : naukovyj zhurnal*. Kyjiv, 2014. Vyp. 20. S. 100–104.

9. Ghabermas Ju. Zaluchennja inshogho: Studiji z politychnoji teoriji. Ljviv: Astroljabija, 2006. 416 s.

10. Daniljan V. O. Informacijne suspil'stvo ta perspektyvy jogho rozvytku v Ukraini (socialjno-filosofskyj analiz): Monografija. Khar'kov: Pravo, 2008. 184 s.

11. Konceptija rozvytku elektronnoji demokratiji v Ukraini: rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 08.11.2017 r. № 797-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80/print> (data zvernennja: 24.10.2023).

12. Cymbalenko Je. S. Naukovo-teoretychni peredumovy perekhodu do suspiljstva znanj. *Informacijne suspiljstvo : naukovyj zhurnal*. Kyjiv, 2012. Vyp. 15. S. 38–41.

13. Suspiljno-politychni transformacii v Ukrajinii: vid zadumiv do realij / V. F. Soldatenko (ker.) ta in.; NAN Ukrajinii; In-t polit. i etnonac. doslidzhenj. Kyjiv : Parlamentsjke vyd-vo, 2009. 536 s.

14. Ghedikova N. P. Nacionaljni interesy ta bezpeka Ukrajinii v suchasnykh umovakh transformacii svitovogho porjadku: polityko-pravovi aspekty. *Derzhavno-pravovi zasady formuvannja bezpekovogho seredovyshha v Ukrajinii v umovakh suchasnykh vyklykiv* : II Vseukr. nauk. konf. (Odesa, 15 ghrudnja 2023 r.). Odesa : Odesjkyj derzhavnyj universytet vnutrishnikh sprav, 2023.

15. Rivenj doviry do suspiljnykh instytutiv ta elektoralni orijentacii ghromadjan Ukrajinii.

URL: <http://razumkov.org.ua/napriamky/sot-siologichni-doslidzhennia/riven-doviry-do-suspilnykh-instytutiv-ta-eklektoralni-orijentatsii-ghromadian-ukrainy-2> (data zvernennja: 24.10.2023).

16. Ocinka ghromadjanamy sytuacii v krajinii, dovira do socialjnykh instytutiv, politykiv, posadovciv ta ghromadsjkykh dijachiv, stavlennja do okremykh iniciatyv orghaniv vlady (lypenj 2023 r.).

URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-ghromadianamy-sytuatsii-v-krajinii-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-politykiv-posadovtsiv-ta-ghromadsjkykh-diiachiv-stavlennia-do-okremykh-initsiatyv-organiiv-vlady-lypen-2023r> (data zvernennja: 24.10.2023).

17. Vyshensjkyj I. Tvory. Kyjiv : Vyd-vo khudozhnjoj literatury «Dnipro», 1986. 247 s.

Hedikova N. P. Transformation of the political system of Ukraine in the context of modern challenges

The transformation of the political system of Ukraine is examined since the declaration of its independence in the article. The main emphasis is on the period from the Revolution of Dignity to the present day. It was established that the transformation of the political system of Ukraine was due to the influence of both intra-systemic and extra-systemic factors. Democratization is one of the main non-systemic facts and global challenges of our time. It was noted that transformations began with mass dissatisfaction with the existing order. It is emphasized that, like all revolutions, as well as those that took place in Ukraine in the modern period of its independence, they were carried out thanks to the hope of achieving certain or other great results. Meanwhile, the Revolution of Dignity contributed to the mass awakening and introduced a new element into the process of transformation of the political system, namely: the Ukrainian people in their majority became the driving force of changes, society began to determine the fate of Ukraine, and the government began to listen and obey the goals set by the people. Special attention is paid to the state of the communicative subsystem, which is considered as a way of interaction between political subjects, a way of their participation in political life in the country, involvement in making and implementing political decisions and practical actions. It is noted that the new positive qualities of globalism have also acquired negative costs. Modern global transformation processes, the formation of a new world order caused the creation of a new geopolitical situation in it, the characteristic feature of which was the struggle for geopolitical interests, and this caused the emergence of new geopolitical challenges that became an obstacle for Ukraine on the way to the transformation of the political system. The hybrid Russian-Ukrainian war was one of the biggest of them. It is concluded that along with the identified negative challenges of modern times, special attention should be paid to the fact that the main threat to the stability and effectiveness of the transformation of the political system is internal factors.

Keywords: *political system, Ukraine, transformation, challenges, power, globalization, geopolitics.*